

Олександр Потебня – один із засновників вищої електротехнічної освіти в Україні

[О. Тверитнікова, О. Якушко]

#2-3 от 12.02.2009

Навкові школи

Ім'я Олександра Олександровича Потебні невідоме широкому колу наукової громадськості і не знайшло повного висвітлення в історії Харківського політехнічного інституту. Між тим науково-педагогічна та громадська діяльність професора О.О. Потебні потребує всебічного аналізу, бо вона мала безпосередній вплив на становлення вищої електротехнічної освіти в Україні.

Народився Олександр Олександрович 7 серпня 1868 р. в сім'ї дворянина. Його батько – відомий український філолог Олександр Афанасійович Потебня – академік Петербурзької академії наук, професор Харківського університету, мав великий вплив на формування особистості сина.

У 1892 р. О.О. Потебня з відзнакою закінчив фізико-математичний факультет Харківського університету. Але його увагу привертає нова галузь – електротехніка, і з 1894 р. О.О. Потебня почав навчатися ХТІ. Прослухавши курс лекцій професорів К.О. Зворикіна, В.Г. Кнаббе, А.В. Гречанінова, В.І. Альбіцького, П.П. Копняєва, він подав прохання про складання іспитів на звання інженера-технолога. Навчання О.О. Потебня поєднував з практичною роботою. З 1898 р. він працював помічником начальника московської дільниці служби тяги Московсько-Курської залізниці, де отримав величезний виробничий досвід. У 1900 р. О.О. Потебня закінчив механічне відділення ХТІ. Під керівництвом професора П.П. Копняєва він виконав дипломний проект, присвячений теоретичним питанням електричної тяги і одним з перших отримав звання інженера-технолога за спеціалізацією «Електротехніка». Варто підкреслити, що О.О. Потебня є першим випускником ХТІ за електротехнічною спеціалізацією. Далі вчений два роки проходив стажування за кордоном, набуваючи

практичного досвіду в електротехнічних лабораторіях і вищих школах електрики Європи. У 1902 р. О.О. Потебню запрошено на посаду ординарного професора кафедри електротехніки Томського технологічного інституту, де він став організатором електротехнічної лабораторії і засновником електротехнічної спеціальності. У лютому 1907 р. відбувся захист дисертаційної роботи О.О. Потебні на тему «До теорії паралельної роботи альтернаторів». У Томському інституті вчений працював більше двадцяти років і зробив значний внесок у формування наукової електротехнічної школи інституту.

У жовтні 1923 р. за ініціативою професора П.П. Копняєва його переведено до Харківського технологічного інституту. О.О. Потебня брав активну участь у становленні електротехнічного факультету, став ініціатором створення і завідувачем кафедри електричної тяги. До професорсько-викладацького складу електротехнічного факультету у 1923 р. входило чотири професори: О.О. Потебня, В.М. Хрущов, С.О. Тейс та П.П. Копняєв. Варто відзначити, що академік В.М. Хрущов навчався у Томському технологічному інституті, і власне під впливом О.О. Потебні формувались його особистість та визначалися наукові інтереси і напрямки подальшої дослідницької діяльності. У 1923 р. за пропозицією О.О. Потебні, для організації нової електротехнічної спеціалізації, В.М. Хрущова було запрошено до ХТІ.

Викладацьку діяльність (педагогічний стаж вченого складав 37 років) О.О. Потебня вміло поєднував з науково-дослідною роботою. Він був консультантом цілої низки виробничих підприємств, брав участь у наукових розробках електротехнічного факультету. О.О. Потебні належить понад двадцяти праць з загальної електротехніки і проблем електричної тяги. Зокрема, увагу привертають роботи: «Об изменении скоростей многофазных асинхронных двигателей», «К вопросу о параллельной работе альтернаторов», а також навчальні посібники «Рекуперация энергии», «Особенности расчета тяговых моторов» і збірник практичних завдань «Задачник по электрической тяге», які стали одними з перших вітчизняних посібників з питань електричної тяги.

Помер Олександр Олександрович Потебня 16 листопада 1935 р. Тривалий час професор О.О. Потебня був практично єдиним фахівцем в галузі електричної тяги в Харкові та зробив певний внесок у розвиток цього напрямку електротехніки в Україні і в підготовку наукових і інженерних електротехнічних кадрів.

О. Тверитнікова, старший викладач кафедри ІВТС,

О. Якушко, студент гр. АП-28